

FASTSETTELSESBREV

Instruks for regionale miljøtilskudd 2023–2026

7.7.2022

Innhold

Innhold.....	2
1 Innledning	4
1.1 Gjeldende rett	4
1.2 Bakgrunnen for forslaget.....	4
1.3 Om høringen.....	5
2 Kommentarer til høringsinnspill	6
2.1 Generelle tilbakemeldinger	6
2.2 Innspill om nye tiltak	7
2.3 Kapittel 1 Innledende bestemmelser	8
2.4 Kapittel 2 Kulturlandskap	8
2.5 Kapittel 3 Biologisk mangfold	10
2.6 Kapittel 4 Kulturminner og kulturmiljøer	12
2.7 Kapittel 5 Friluftsliv.....	13
2.8 Kapittel 6 Avrenning til vann.....	14
2.9 Kapittel 7 Utslipp til luft.....	17
2.10 Kapittel 8 Plantevern.....	20
2.11 Kapittel 9 Jord og jordhelse	21
2.12 Kapittel 10 Miljøavtale og klimarådgiving	24
2.13 Kapittel 11 Generelle bestemmelser	25

1 Innledning

I dette brevet fastsetter Landbruksdirektoratet revidert nasjonal instruks for regionale miljøtilskudd. Instruksen er revidert som en del av rulleringen av regionale miljøprogram før ny programperiode 2023–2026.

I kapittel 1 er det redegjort for gjeldende rett og bakgrunn for endringen. I kapittel 2 gjennomgås mange av høringsinnspillene som er kommet inn og Landbruksdirektoratets vurderinger av disse. Landbruksdirektoratet har ikke anledning til å kommentere alle høringsinnspillene, men har gjort et utvalg av de innspillene som er mest relevante og aktuelle. Alle innspill er lest og vurdert. Selve instruksen, med forskriftsmal og kommentarer til bestemmelsene, foreligger som eget dokument.

1.1 Gjeldende rett

Hvert fylke skal ha et regionalt miljøprogram, som definerer de regionale miljøutfordringene i jordbruket. De regionale miljøprogrammene skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket utover det som er mulig gjennom generelle, nasjonale ordninger. Hvilke tiltak det kan gis tilskudd for blir bestemt gjennom regionale miljøprogram. Regionale miljøtilskudd er en tilskuddsordning som forvaltes av statsforvalteren. Kommunen er vedtaksmyndighet.

Statsforvalteren bestemmer gjennom de regionale miljøprogrammene, i samråd med et regionalt partnerskap bestående av næringsorganisasjonene på fylkesnivå, hvilke miljøtiltak som skal prioriteres. I instruks for regionale miljøtilskudd er alle tiltak statsforvalterne kan velge å gi tilskudd for bestemt i en forskriftsmal. I hver tiltaksbestemmelse er det angitt nasjonale vilkår. Samtidig er det bestemt hvilke regionale tilpasninger statsforvalterne *skal* gjøre og hvilke tilpasninger statsforvalterne *kan* gjøre. Instruksen gir også generelle føringer for oppbygging av forskriftene. Basert på dette utarbeider statsforvalteren en regional tilskuddsforskrift.

Første versjon av instruks for regionale miljøprogram ble fastsatt 23.11.2018. Siden fastsettelsen har det vært gjort enkelte justeringer i vilkårene, og tiltaket *Klimarådgiving* ble innført i 2021.

1.2 Bakgrunnen for forslaget

Nasjonalt miljøprogram og regionale miljøprogram skal rulleres hvert fjerde år. Gjeldende programperiode er 2019–2022. Nasjonalt miljøprogram gir overordnede føringer for utformingen av regionale miljøprogram. Instruks for regionale miljøtilskudd rulleres og skal foreligge til fylkene skal begynne sin rullering av de regionale miljøprogrammene med tilhørende tilskudd høsten 2022. Landbruksdirektoratet innhentet innspill til endringer i instruksen våren 2021, og hadde diskusjonsmøter med statsforvalterne høsten 2021. Se høringsnotat for detaljer om prosessen. Basert på dette utarbeidet Landbruksdirektoratet et forslag til revidert instruks, som ble sendt på høring 7.2.2022.

1.3 Om høringen

Det har vært gjennomført en bred høring i perioden 7.2.2022–7.5.2022 ettersom instruksene gir sentrale føringer for utforming av tilskuddsbestemmelser i de regionale forskriftene.

Det kom totalt 35 høringsinnspill fra følgende instanser:

Fitjar kommune
Gran kommune
Vestre Slidre kommune
Hedmarken landbrukskontor og Ringsaker landbrukskontor
Haldenvassdraget vannområde
Østfold Bonde- og Småbrukarlag
Norsk biokullnettverk
Vannområdet Hurdalsvassdraget/Vorma
Vannområde Glomma sør
Vannområde Morsa
Dimensions Agritechnologies AS
Kongsvinger kommune
Naturvernforbundet
Indre Østfold kommune
Norsk landbruksrådgiving
Larvik kommune
SABIMA
Eina Bondelag
Hedmarken birøkerlag
Folldal, Tolga, Rendalen, Os, Alvdal og Tynset kommune (videre omtalt som *kommunene i Nord-Østerdal*).
Norges Birøkerlag
Norges Bondelag
Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Miljødirektoratet
Riksantikvaren
Statsforvalteren i Oslo og Viken
Statsforvalteren i Innlandet
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark
Statsforvalteren i Agder
Statsforvalteren i Rogaland
Statsforvalteren i Vestland
Statsforvalteren i Møre og Romsdal
Statsforvalteren i Trøndelag
Statsforvalteren i Nordland
Statsforvalteren i Troms og Finnmark

2 Kommentarer til høringsinnspill

I kapittel 2.1 og 2.2 gir vi en omtale av generelle innspill om miljøtilskuddene, og en kort omtale av forslag til nye tiltak som høringsinstansene har fremført.

I kapittel 2.3 til 2.13 gjennomgår vi utvalgte høringsinnspill knyttet til de forskjellige bestemmelsene i instruks for regionale miljøtilskudd.

2.1 Generelle tilbakemeldinger

Landbrukskontorene i Ringsaker og på Hedmarken, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Statsforvalteren i Rogaland mener det er viktig med kontinuitet i tilskuddsordningen og/eller støtter at det er lagt vekt på å i stor grad videreføre dagens ordninger i forslaget til ny instruks for regionale miljøtilskudd.

Landbruksdirektoratet er av samme oppfatning og har så langt det lar seg gjøre lagt vekt på dette hensynet.

Statsforvalteren i Innlandet, kommunene i Nord-Østerdal, Hadeland og Nittedal kommune og Kongsvinger kommune bemerker at regionale miljøtilskudd kan virke komplisert og detaljert for søkere og forvaltning, og at mange tiltak er vanskelige å kontrollere.

Landbruksdirektoratet er klar over utfordringene som gjelder kontroll, og at det kan være krevende å sette seg inn i regelverket. Det er så langt det er mulig forsøkt å ta holde ordningene enkle, men dette hensynet er veid opp mot målet om å få best mulig miljøeffekt i tiltakene.

Norges Bondelag spiller inn at rammene for regionale miljøtilskudd er for lave, og at det er viktig at det følger med friske midler når nye ordninger innføres. Det er også enkelte innspill fra andre høringsinstanser (som **Vestre Slidre kommune**) vedrørende prioritering av bruken av de fylkesvise rammene på de ulike tiltakene.

Landbruksdirektoratet bemerker at det er opp til partene i jordbruksoppgjøret å fastsette rammene. Størrelsen på rammen eller prioritering av rammen er derfor ikke kommentert videre.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark og **Statsforvalteren i Nordland** påpeker at begrepsbruken i omtalen av regionale miljøtilskudd må være konsekvent og presis. De anbefaler også at forkortelser som OBB og RMP fases ut.

Landbruksdirektoratet støtter høringsinstansenes syn. Vi bruker *regionale miljøprogram* om det strategiske dokumentet statsforvalterne utarbeider, og *regionale miljøtilskudd* om den tilhørende tilskuddsordningen som omfatter en rekke ulike tiltak. RMP-tilskudd og RMP-tiltak er på mange områder innarbeidede forkortelser. Selv om Landbruksdirektoratet vil bestrebe å heller omtale det som regionale miljøtilskudd og -tiltak, er det å forvente at disse forkortelsene/begrepene fortsatt blir brukt om tilskuddsordningen i enkelte sammenhenger.

Forkortelsen «OBB» står for organisert beitebruk og tilskudd til drift av beitelag har tidligere vært omtalt som OBB-tilskudd. Forkortelsen vil ikke bli brukt framover, og vi vil forsøke å endre søknadsskjema slik at de heller ikke vises der.

Flere høringsinstanser har kommet med ønsker til videreutvikling av søknads- og saksbehandlingssystemet eStil-RMP. Dette ligger i all hovedsak utenfor arbeidet med revidering av instruks, men alle innspill tas med i det kontinuerlige arbeidet med videreutvikling av systemet.

2.2 Innspill om nye tiltak

Det har kommet enkelte forslag til nye tiltak. Landbruksdirektoratet ønsker ikke på nåværende tidspunkt å innføre nye tiltak, men har vurdert alle forslag og tar innspillene med i videre vurderinger. Et utvalg av forslagene er kommentert spesifikt under.

Norsk Landbruksrådgiving foreslår å innføre tilskudd til bruk av utstyr til presisjonsprøyting og **Soil Steam International AS, Saga Robotics AS, Kilter AS, Dimensions Agri Technologies AS** foreslår å innføre tilskudd til bruk av høyteknologiske virkemidler (laser, UV etc.) som alternativer til plantevernmidler og som tiltak for å redusere bruken av plantevernmidler (presisjonsprøyting). Selskapene foreslår også å innføre tilskudd til bekjempelse av sopp og nematoder.

Landbruksdirektoratet ser verdien av å ta i bruk ny teknologi for å redusere bruken av plantevernmidler og anerkjenner at det finnes andre alternativer til plantevernmidler enn de metodene det i dag gis tilskudd til. Før nye tiltak innføres, må det gjennomføres en grundig faglig vurdering. Dokumentasjon av effekter, kostnader og tilgjengelighet ved tiltaket må dokumenteres, slik at tilskuddet kan forvaltes forsvarlig. Det er etter Landbruksdirektoratets vurdering ikke mulig å innføre tilskudd til presisjonsprøyting og nevnte teknologiske virkemidler i denne rulleringen.

Statsforvalteren i Oslo og Viken har foreslått et tiltak for å ivareta en økologisk funksjonell kantsone som hindrer erosjon og avrenning til vassdrag av partikler og næringsstoffer. Tiltaket innebærer forsiktig skjøtsel av kantsoner mellom dyrka mark og vassdrag.

Landbruksdirektoratet er enig i at en godt skjøttet kantsone har viktige funksjoner for dyre- og planteliv, at den kan hindre erosjon og avrenning. Vi ser også behovet for mer riktig skjøtsel av kantsonene, men påpeker at det allerede stilles krav i vannressurslovens § 11 til at det langs bredden av vassdrag med årssikker vannføring skal opprettholdes et begrenset vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr. Da dette altså er omfattet av eksisterende lovverk ser ikke Landbruksdirektoratet et åpenbart behov for en tilskuddsordning for å stimulere til rett skjøtsel. God informasjon om rett skjøtsel og gjeldende regelverk kan være tilstrekkelig. Vi ønsker derfor ikke å innføre et slikt tilskudd i nåværende rullering.

Statsforvalteren i Vestland foreslår at det skal gis tilskudd til separering av husdyrgjødsel og kompostering av fastgjødsel.

Landbruksdirektoratet ser verdien av forskjellige behandlinger av husdyrgjødsel for både vannmiljø, jordhelse og produksjon. For at slike tilskudd skal kunne opprettes er det behov for dokumentasjon av effekter, kostnader og tilgjengelighet av utstyr for at tilskuddet kan forvaltes forsvarlig. Det er etter Landbruksdirektoratets vurdering ikke mulig å innføre tilskudd til separering av husdyrgjødsel og kompostering av fastgjødsel i denne rulleringen, men det er noe vi vil vurdere videre.

Statsforvalteren i Vestland og Hedmarken Landbrukskontor og Ringsaker Landbrukskontor etterspør tilskudd til presisjonsgjødsling.

Landbruksdirektoratet ser verdien av å ta i bruk ny teknologi for å optimere bruken av næringsstoffer. Før nye tiltak innføres, må det gjennomføres en grundig faglig vurdering. Dokumentasjon av effekter, kostnader og tilgjengelighet ved tiltaket må dokumenteres, slik at tilskuddet kan forvaltes forsvarlig. Det er etter Landbruksdirektoratets vurdering ikke mulig å innføre tilskudd til presisjonsgjødsling i denne rulleringen.

2.3 Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 3 Grunnvilkår

Statsforvalteren i Innlandet mener at det bør gjøres språklige endringer i § 3, og ønsker blant annet at «kan søke tilskudd» strykes. Dette begrunnes med at det ikke gir mening slik det står, da setningen innledes med «Tilskudd etter denne forskriften kan gis til...».

Landbruksdirektoratet er enig i at skal setningen bør endres, og at formuleringen «kan søke tilskudd» i bokstav b strykes.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Statsforvalteren i Agder mener teksten i kommentaren til § 3 er uklar. Det bør gå frem tydelig at den som driver arealene og som søker produksjonstilskudd, anses for å disponere og være den som søker regionale miljøtilskudd. Det bør etter Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks syn bare være i helt spesielle tilfeller at det er behov for at man privat overfører midler mellom eier og leier av jorda.

Statsforvalteren i Trøndelag i Trøndelag mener det må komme tydeligere frem hvem som kan få tilskudd, og at det ikke bør være noe kriterium at arealet må eies. Hovedregelen må være at den som driver eller skjøtter arealet mottar tilskudd.

Statsforvalteren i Rogaland er enig i de presiseringer som er gjort av disponeringsforståelsen, men understreker at dette må ses i sammenheng med produksjonstilskudd (PT). De mener at det må komme klart frem at det er den som får PT for et areal som kan søke miljøtilskudd på det samme arealet. De mener utfordringen ligger i utmarka.

Landbruksdirektoratet er enig i at teksten til kommentaren til § 3 er noe lang og uklar. Det gjøres derfor endringer i teksten for å understreke at regionalt miljøtilskudd som den klare hovedregel skal utbetales til den som disponerer arealene i produksjonstilskuddssammenheng. Vi vil i kommentaren understreke at det som et klart utgangspunkt vil være det foretaket som mottar PT, som kan få miljøtilskudd. Når det gjelder tiltak på utmarksarealer vil vi presisere at det er foretaket som utfører tiltaket som kan få miljøtilskudd.

2.4 Kapittel 2 Kulturlandskap

§ 4 Drift av bratt areal

I høringsnotatet ble det foreslått å innføre tiltaksklasser for beiting i kombinasjon med beitepussing av bratt areal.

Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Møre og Romsdal, Statsforvalteren i Vestland og Norges Bondelag er positive til endringen.

Statsforvalteren i Agder og kommunene i Nord-Østerdal påpeker at endringen vil gjøre ordningen mer komplisert. **Statsforvalteren i Innlandet** mener det er lite hensiktsmessig med et eget tiltak for beiting i kombinasjon med beitepussing, og mener det burde kunne omfattes av tiltaksklassen for overflatedyrka og fulldyrka jord. De mener også at det er vanskelig å kontrollere.

Landbruksdirektoratet ser at det er en endring som vil komplisere forvaltningen, på den måten at det innføres nye tiltaksklasser. Dette vil dog bare være tilfelle for de fylkene som ønsker å innføre dette. Andre fylker vil fortsette som før, uten at disse tiltaksklassene vil vises for søkerne.

Vi påpeker at det i prinsippet ikke åpnes for nye måter å skjøtte arealene på under tiltaket Drift av bratt areal. Det som endres er at det gis mulighet til å differensiere satsene mellom skjøtsel som foregår med beiting i kombinasjon med beitepussing, og skjøtsel som skjer ved slått. Det er derfor ikke andre/nye utfordringer med kontroll enn tidligere.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark anbefaler at det presiseres at man også kan bruke tohjulstraktor med slåttebjelke, ryddesag eller lå.

Landbruksdirektoratet mener det ikke behøver presiseres hva slags redskap som skal benyttes for å holde beitet vedlike. Med «beitepussing» er det altså ikke ment utelukkende beitepusser som redskap, men at beitet må skjøttes aktivt i tillegg til beitingen som foregår.

§ 5 Drift av beitelag

I høringsnotatet ble det foreslått at statsforvalteren skal kunne sette en minimumstid for beitingen for å sikre lang nok beiteperiode.

Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Trøndelag og Statsforvalteren i Vestland støtter forslaget.

Norges Bondelag støtter forslaget, men bemerker at det må kunne dispenseres fra kravet der medlemmer i laget må sanke tidligere på grunn av rovdyrsituasjon eller andre begrensninger gitt som pålegg av f.eks. Mattilsynet.

Landbruksdirektoratet henviser til § 50 Dispensasjon som gir mulighet til å dispensere fra kravene i forskriften i særskilte tilfeller. Det er opp til statsforvalteren å vurdere om det foreligger et særskilt tilfelle i hver enkelt sak.

Statsforvalteren i Innlandet mener minstetiden bør settes til 5 uker, slik at det blir kontrollerbart mot foretakenes PT-søknader.

Landbruksdirektoratet mener dette er et godt argument for å velge minimum 5 uker som krav til beitetid, og vil inkludere dette i kommentar til regelverket.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener også enkeltpersonforetak bør kunne få tilskudd til drift av beitelag der hvor det av naturgitte eller driftsmessige forhold ikke ligger til rette for samarbeid.

Landbruksdirektoratet merker seg innspillet fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag, men endrer ikke forskriftsmalen. For det første er det usikkerhet knyttet til behovet for en slik endring. Viktigst er det at tilskuddets formål er å stimulere til samarbeid om beiting med sikte på god utnyttelse av beiteressurser i utmark og effektivt tilsyn med minst mulig tap av dyr. Dette vil man ikke oppnå om bestemmelsen endres som foreslått.

Statsforvalteren i Vestland mener statsforvalteren bør kunne sette krav til aktivitet og økonomi i beitelaget, for eksempel definere et makstak for hvor mye penger et beitelag kan ha på konto per beitedyr ved søknadstidspunktet, for å kanalisere midlene til de beitelagene med størst behov.

Landbruksdirektoratet ser at det er forskjeller i behov for støtte i ulike beitelag, men mener endringen som foreslås vil komplisere tiltaket i for stor grad. Endringen innføres ikke.

§ 6 Beiting av verdifulle kulturlandskap

Miljødirektoratet mener at begrepet «verdifulle kulturlandskap» er uklart definert i instruks med hensyn til hvilke verdier og areal typer ordningen er ment å ivareta.

Landbruksdirektoratet viser til kommentar til bestemmelsen, der det står at det menes «...jordbrukspåvirkede områder med kulturlandskapsverdier, skapt av langvarig tradisjonell jordbruksdrift. Dette kan være verneområder, setervoller, Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, Verdensarvområder, arealer uten veiforbindelser samt bygdenære områder.» Landbruksdirektoratet ser at det kan være uklart nøyaktig *hvilke* verdier som søkes ivaretatt, og at det er mange ulike areal typer som inngår i ordningen. Samtidig har fylkene, ofte i samarbeid med kommunene, gjort et grundig utvalg av de områdene de regner som verdifulle etter definisjonen over. Vi ser derfor ikke behov for en annen/tydeligere definisjon, men direktoratet vil bidra til å belyse hvilke kriterier som er brukt i utvelgelsen ved en senere anledning.

2.5 Kapittel 3 Biologisk mangfold

§ 10 Slått av [slåttemyr og slåttemark], § 11 Beiting av kystlynghei og § 12 Brenning av kystlynghei

Miljødirektoratet spiller inn at det må legges til tiltaksklasser som brukes ved kartlegging etter Miljødirektoratets instruks for naturtypekartlegging (basert på NiN). Miljødirektoratet mener også at alle fylker som har forekomst av disse naturtypene skal pålegges å inkludere tiltakene i sin regionale forskrift.

Landbruksdirektoratet bemerker at tiltakene som er nevnt her, og som har tiltaksklasser som reflekterer DN Håndbok 13, alle er tiltak for utvalgte naturtyper. Kriteriene for at en forekomst regnes som utvalgt naturtype er per dags dato knyttet til DN13 og ikke Miljødirektoratets instruks. Forslag om endring i definisjonene av de utvalgte naturtypene slåttemark, slåttemyr og kystlynghei har vært på høring fra Miljødirektoratet, men forskriften er ikke endret. Så snart endringen er fastsatt, vil Landbruksdirektoratet endre navn på tiltaksklassene i tråd med Miljødirektoratets instruks. Fram til da fortsetter vi å praktisere det slik at NiN-kartlagte områder blir plassert i den tiltaksklassen som best tilsvarer lokalitetskvaliteten forekomsten er gitt. Dette er det gitt føringer for av Landbruksdirektoratet og statsforvalterne.

Det vil ikke være aktuelt å i instruksen bestemme at alle fylker må ha tiltakene om de har forekomst av de respektive naturtypene. Hovedprinsippet for RMP er at fylkene selv velger hvilke tiltak som skal inngå i deres RMP. Det er bare partene i jordbruksoppjøret som kan bestemme at et tiltak er obligatorisk for alle fylker.

§ 10 Slått av [slåttemyr og slåttemark]

Statsforvalteren i Nordland foreslår å endre navnet til Slått av [slåttemyr og gammel artsrik slåttemark] for å vise at tiltaket omfatter kun gamle og artsrike slåttemarker.

Landbruksdirektoratet tar ikke forslaget til følge, da det kan skape inntrykk av at tiltaket er endret, og fordi det uansett ikke gir en spesifikk definisjon av hvilke slåttemarker som er tilskuddsberettiget. Det framgår tydelig av bestemmelsen at arealene skal være registrert i Naturbase.

§ 16 Soner for pollinerende insekter

I høringsnotatet ble det foreslått at det ikke kan gis tilskudd etter denne bestemmelsen dersom det benyttes frø av arter som har høyt økologisk spredningspotensiale jf. Fremmedartslista.

Det var generelt bred støtte i høringsinnspillene for endringen. **Statsforvalteren i Innlandet og Norges bondelag** har påpekt at kravet vil gjøre det mer komplisert for søkeren å vite om blandingen han/hun kjøper og bruker gir grunnlag for tilskudd. Det foreslås at det nye kravet må kommuniseres tydelig til frøleverandører og at det eventuelt lages en merkeordning. **SABIMA** poengterer at ikke alle arter er risikovurdert ennå, selv om de kan ha spredningspotensiale.

Landbruksdirektoratet vil ta kontakt med de viktigste tilbyderne av frøblanding og informere om endringen i forskriften, og oppfordre dem til å tilpasse blandingene til det nye regelverket og merke blandingene tydelig.

Landbruksdirektoratet ser utfordringen SABIMA peker på. Det står allerede i kommentar til bestemmelsen at det er viktig at blandingen ikke innehar fremmede arter, men dette er ikke videre definert. Det er nødvendig med en tydelig definisjon av hva som er tillatte arter og ikke, slik at det blir mulig å føre kontroll med tilskuddet. Å forby alle utenlandske frø ville være eneste måte å unngå potensielt skadelige arter helt, men det ville gjøre tilbudet av frøblanding svært lite, og dermed ville det blitt etablert svært få pollinatorsoner. En slik effekt vil være uheldig. Landbruksdirektoratet mener derfor høringsforslaget representerer den beste avveiningen mellom disse hensynene. Se for øvrig også omtalen under av stimulering til bruk av regionale frøblanding.

Statsforvalteren i Agder foreslår at det kan gis høyere tilskuddssats ved bruk av stedeagne/regionale frøblandinger. Det foreslås også at det gjøres unntak i etableringsåret for kravet om at sonene må ha blomstring gjennom veksts sesongen, fordi de regionale blandingene består av mange flerårige vekster, som ikke nødvendigvis vil ha tilstrekkelig blomstring første år.

Landbruksdirektoratet støtter høringsinstansens syn, og innfører egne tiltaksklasser for frøblandinger av stedeagne arter for å stimulere til bruk av regionale frøblandinger. Regionale frøblandinger eliminerer risikoen som følger med introduksjon av utenlandske frø, og vil være tilpasset behovene til pollinatorartene som finnes lokalt, noe som ikke alltid er tilfelle ved bruk av utenlandske blomsterfrø.

Det har vært gitt tilskudd gjennom Klima- og miljøprogrammet til effektivisering av oppformering av disse naturfrøblandingene, og NIBIO tilbyr per dags dato en blanding kalt «Robustblanding for pollinatorsoner» for Sør-Østlandet. Denne er satt sammen av arter som tåler næringsrik jord, slik som ofte vil være tilfelle på dyrka mark som settes av til pollinatorsoner. Den gir også noe blomstring første år, selv om blandingen består av hovedsakelig flerårige vekster. På sikt er det planer om å tilby en tilsvarende blanding for flere regioner. I innkjøp er disse blandingene atskillig dyrere enn blandinger basert på utenlandske sorter, og dette er grunnen til at vi ser behov for å kunne differensiere satsene mellom bruk av regional blanding og generelle blandinger.

Det vil være aktuelt å bruke de regionale blandingene også der pollinatorsonen er anlagt i kombinasjon med et vannmiljøtiltak. Det innføres derfor egne tiltaksklasser for regional blanding både for kombinasjon med vannmiljøtiltak og som egen sone. Før har navnene på tiltaksklassene vært «Høy sats» og «Lav sats». Disse gir i seg selv ingen informasjon om hvilke aktiviteter som utføres, men har gjennom de første årene med tiltakene blitt brukt til henholdsvis soner kun anlagt for pollinatorer og soner anlagt i kombinasjon med vannmiljøtiltak. Nye navn på klassene blir mer deskriptive: 1. Egen stripe, generell frøblanding, 2. Egen stripe, regional frøblanding, 3. Kombinert med vannmiljøtiltak, generell frøblanding, 3. Kombinert med vannmiljøtiltak, regional frøblanding.

Landbruksdirektoratet ønsker ikke å gå vekk fra kravet til blomstring første år for regionale blandinger. De regionale blandingene er satt sammen slik at de skal gi blomsterflor også første år. Det vil være ønskelig med hensyn til både effekt av tiltaket og kontrollerbarhet at det også er blomstring i etableringsåret.

Statsforvalteren i Innlandet og Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker at mindre skifter og restarealer som er ute av produksjon kan gis tilskudd til tilsåing med pollinatorvennlige vekster med utmåling per dekar.

Landbruksdirektoratet ønsker ikke å åpne for dette i regionale miljøtilskudd. Det kan på enkelte slike arealer være aktuelt å heller søke SMIL-tilskudd for å anlegge en blomstereng.

Statsforvalteren i Innlandet mener det bør vurderes om krav til tidspunkt for jordarbeiding er aktuelt av hensyn til overvintrende insekter.

Landbruksdirektoratet bemerker at tidlig pløying (før blomstringssesongen er over) utelukkes av kravet om at det må være blomstring gjennom hele sesongen. Det står beskrevet i forskriftsmalen at Statsforvalteren kan fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket. Krav til utsatt jordarbeiding for å skåne insekter som overvintrer i jorda vil kunne inngå i dette.

Norges birøkterlag, SABIMA, Naturvernforbundet, Miljødirektoratet og Statsforvalteren i Trøndelag framholder at skjøtsel av eksisterende kantsoner er viktigst for pollinatorer. **Statsforvalteren i Trøndelag** peker samtidig på at det er vanskelig å fastsette vilkår for skjøtsel av slike arealer. **Kommunene i Nord-Østerdal** omtaler det som et paradoks at det gis støtte til kortvarige blomstersoner til erstatning for naturlige vegetasjonssoner. **Statsforvalteren i Innlandet** mener det bør finnes veileder og krav til skjøtelsesplan for skjøtsel av soner som grenser til jordbruksareal.

Landbruksdirektoratet deler oppfatningen til høringsinstansene om at eksisterende kantsoner som er godt skjøttet er viktigst for pollinatorer. Det er ikke hensikten med tiltaket at etablering av soner på dyrka mark skal erstatte naturlige kantsoner. Da tilskuddet ble innført ved forrige rullering, ble betydningen av

skjøtsel av eksisterende kantsoner påpekt av Miljødirektoratet, og Landbruksdirektoratet åpnet derfor for at statsforvalteren også kan velge å gi tilskudd til soner som grenser til jordbruksareal dersom disse har en sammensetning av planter som gir næring til pollinatorer gjennom sesongen. Det foreligger altså en mulighet for fylkene å gi tilskudd til skjøtsel av eksisterende kantsoner, dersom det blir tilgjengeliggjort skjøtelsråd for arealene. Dette er foreløpig tatt i bruk av to av fylkene. Landbruksdirektoratet ser derfor ikke behov for å endre instruksen for å inkludere slike arealer, men ønsker dialog med fylkene om økt bruk av denne muligheten. Landbruksdirektoratet oppretter en egen tiltaksklasse for skjøtsel av eksisterende kantsoner, slik at vi får bedre statistikk på i hvor stor grad dette tiltaket brukes. Til nå har det blitt søkt på i samme tiltaksklasse som pollinatorsoner anlagt på dyrka mark. Økt fokus på kantsonene som grenser til jordbruksarealer vil samtidig gjøre at verdifull matjord i mindre grad tas i bruk til pollinatorstriper slik **Norges bondelag og kommunene i Nord-Østerdal** uttrykker bekymring for.

Det er, som **Statsforvalteren i Trøndelag** påpeker, en utfordring å sette vilkår for dette tiltaket slik at tiltaket både gir god effekt og samtidig er mulig å kontrollere. Som **Statsforvalteren i Innlandet** nevner, kan skjøtelsplan være ønskelig for tiltak i kantsonene, da kantsoner kan være veldig forskjellige og kreve ulik skjøtsel. I tiltaket slik det er per i dag er det avgrenset til å kun gjelde areal som grenser til jordbruksareal med en sammensetning av planter som har blomstring gjennom hele sesongen og som er gunstige for pollinatorer. Dette gjør at det er en relativt ensartet type sone det gis tilskudd for, og dermed enklere å gi skjøtelsråd og stille krav til skjøtselen/resultatet av skjøtselen. Det er per i dag ikke ønskelig å innføre krav til skjøtelsplan for tiltaket, da en gikk bort fra krav til skjøtelsplan for tiltak i instruksens ved forrige rullering. Direktoratet ønsker å framheve muligheten til å søke SMIL-midler (Spesielle miljøtiltak i jordbruket) der det trengs en restaurering av et kantsoneareal. Et prosjekt gjennom SMIL (med egen plan for tiltaket) vil i større grad enn støtte gjennom regionale miljøtilskudd kunne sikre at skjøtselen som utføres er rett for det bestemte arealet.

2.6 Kapittel 4 Kulturminner og kulturmiljøer

§ 19 Drift av seter

I høringsnotatet ble det foreslått at statsforvalterne skal definere hva som regnes som seter og at setre med melkesau blir tilskuddsberettiget.

Statsforvalteren i Vestland og Statsforvalteren i Innlandet er positive til at statsforvalteren skal definere hva som regnes som seter. **Norges bondelag** mener det ikke bør være krav til overnattingsfasiliteter, fordi melkerobot som flyttes til fjells er aktuelt for flere. Statsforvalteren i Innlandet bemerker likeledes at formuleringen «eget driftsapparat» utelukker dette.

Landbruksdirektoratet viser til formålet med ordningen: «*Formålet med tilskuddet er å stimulere til drift av seteranlegg. Seterdrift med beitedyr bidrar til å holde arealer åpne, er gunstig for biologisk mangfold og viktig for formidling av tradisjon og kulturarv.*» I dette, samt at tiltaket sorterer under miljøtemaet Kulturminner og kulturmiljøet, ligger det at seterdriften som skal støttes med tilskuddet skal ha en tilknytning til tradisjon og kulturarv. Det ble også påpekt i Jordbruksoppgjøret 2018 (Prop.94 S (2017–2018)) at tilskuddet skulle gå til historiske eller veletablerte seteranlegg. Om det benyttes en mobil melkerobot på en seter som har vært drevet i lang tid finnes denne tilknytningen, og kan ses på som en modernisering av driftsapparatet. Om det derimot flyttes en mobil melkerobot til et beite uten at det har vært tradisjonell seterdrift der, er det utenfor formålet med ordningen. Ut fra dette vil Landbruksdirektoratet tilføye i kommentaren til forskriften at «*Bruk av (mobil) melkerobot tilfredsstillende kravet til eget driftsapparat på en tradisjonell seter.*»

Statsforvalterne i Innlandet, Trøndelag og Vestfold og Telemark spilte inn at satsene bør kunne differensieres ut fra hvor lang oppholdstid man har på setra.

I Jordbruksoppgjøret 2022 (Prop. 120 S (2021–2022)) ble følgende bestemt: «Partene er videre enige om at det fastsettes en minstesats på 50 000 kroner per seter for setring i fire uker og en minstesats på 70 000 kroner per seter for setring i seks uker.» Det blir derfor lagt til tiltaksklasser for dette tiltaket for å kunne differensiere på oppholdstid. Føringer skrives inn i bestemmelsen.

Statsforvaltaren i Vestland har foreslått en ekstra tiltaksklasse for vegløse støler som leverer til meieri, og **Norsk Bonde- og Småbrukarlag** foreslår å redusere melkekravet for landraser til 30 L per døgn.

Landbruksdirektoratet mener disse spørsmålene bør tas opp i utredningen om setersatsing som ble initiert av Jordbruksoppgjøret 2022 (Prop. 120 S (2021–2022)), og ønsker ikke å vurdere en slik endring i instruksens nå.

§ 20 Besøks seter

Norsk Bonde- og Småbrukarlag forslår at det gjøres en språklig endring, slik at formuleringen blir lik § 19: «Tilskuddet utmåles per seter, **og fordeles på antall foretak som har dyr på setra**».

Landbruksdirektoratet tar inn denne endringen. Det innebærer ingen endring fra dagens praksis.

§ 21 Skjøtsel av automatisk fredede kulturminner, § 22 Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredede kulturminner, § 23 Skjøtsel av [steingjerder, bakkemurer, buveier, trerekker og alléer] og § 24 Skjøtsel av nyere tids rydningsrøyser

I høringsnotatet foreslo Landbruksdirektoratet at «blir ivaretatt» ble lagt til i bestemmelsene slik at setningen om skjøtsel lyder «*Skjøtselen skal være gjennomført slik at kulturminnet blir ivaretatt og er synlig i kulturlandskapet.*»

Statsforvalteren i Trøndelag og **Naturvernforbundet** støtter endringen. **Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Nordland** og **Statsforvalteren i Troms og Finnmark** mener det er uklart hva «blir ivaretatt» betyr, og om det innebærer en endring fra tidligere. Sistnevnte mener krav til skjøtelsesplan burde vurderes. Statsforvalteren i Nordland mener også at statsforvalterne bør få anledning til å sette vilkår for skjøtselen.

Landbruksdirektoratet ser at formuleringen kan oppfattes som et krav om å gjøre ytterligere skjøtsel av kulturminnene, som f.eks. at bakkemurer må repareres/bygges opp igjen. Formålet med endringen er å sikre at skjøtselen foregår på en skånsom måte slik at kulturminnet ikke tar skade. Beiting med storfe kan f.eks. forårsake tråkkskader, og bruk av for tungt utstyr eller plantevernmidler kan også skade kulturminnet. Formuleringen «blir ivaretatt» er lik for andre tiltak i forskriften under miljøtema biologisk mangfold, som slått av slåttemark. Landbruksdirektoratet velger å beholde «blir ivaretatt», men presiserer i kommentaren at dette ikke innebærer krav til mer omfattende vedlikehold av kulturminner enn tidligere.

Det er fortsatt sentralt at skjøtelsesråd formidles til søker. Krav om skjøtelsesplan vurderes ikke som aktuelt, da man gikk bort fra dette i forrige rullering, se fastsettelsesbrev av 23.11.2018. Landbruksdirektoratet ønsker heller ikke å gi adgang til å sette spesifikke vilkår for utførelse av skjøtselen, da det konsekvent ikke er gjort i forskriftsmalen. Det er i stedet, som beskrevet i fastsettelsesbrev av 23.11.2018, satt krav til resultatet av skjøtselen.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark påpeker at det er viktig at regional kulturminneforvaltning fortsatt skal være med på å utarbeide skjøtelsesråd, og **Miljødirektoratet** mener det er viktig at også miljøvernavdelingene hos Statsforvalterne er med i arbeidet. **Riksantikvaren** påpeker at riktig betegnelse nå er regional kulturmiljøforvaltning.

Landbruksdirektoratet er enig i synspunktene fra høringsinstansene, og vil presisere dette i kommentar til bestemmelsen.

2.7 Kapittel 5 Friluftsliv

§ 26 Vedlikehold av turstier i jordbrukslandskapet

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det også bør stå i selve bestemmelsen at stier som *grenser til jordbruksareal* kan få støtte, ikke bare de som *ligger på* jordbruksareal. Dette vil være i

overensstemmelse med kommentaren til regelverket og gjøre det mer attraktivt for søkere å sette seg inn i tiltaket.

Landbruksdirektoratet viser til at det i kommentar står at tilskudd kan gis til turstier som «...grenser til eller ligger på jordbruksareal. Med jordbruksarealer menes fulldyrka jord, overflatedyrka jord eller innmarksbeite. Tilskuddet gis kun til strekningen av stien som går over jordbruksarealer.» Med dette menes det at stier som ligger i grensen mellom jordbruksareal og annet areal (som utmark) kan gis tilskudd. Landbruksdirektoratet er enig i at dette ikke kommer tydelig fram i bestemmelsen og gjør en endring slik at det harmonerer med kommentaren. Stier i utmark kan fortsatt ikke gis støtte.

2.8 Kapittel 6 Avrenning til vann

§ 27 Ingen jordarbeiding om høsten

I høringsnotatet foreslås det å utvide formålet med tilskuddet til å også inkludere jordhelsehensyn. Dette gjør at tiltaket er mer aktuelt å benytte også i de lavere erosjonsklassene og utenfor prioriterte områder.

Gran kommune og **Eina Bondelag** ønsker å fjerne kravet om at det ikke skal brennes halm på arealet, da det kan føre til økt bruk av soppmidler på arealene. **Statsforvalteren i Innlandet** videreformidler tilbakemeldinger fra bønder som mener at disse hensynene må veies mot hverandre.

Landbruksdirektoratet forstår ønsket om å redusere bruken av soppmidler, og kjenner til at halmen mange steder ikke har stor verdi, men vi ønsker ikke å fjerne dette vilkåret da brenning medfører lokal luftforurensing og redusert albedoeffekt (økt opptak av solvarme. Halm er en ressurs som bør tas vare på og benyttes, eventuelt komposteres.

Indre Østfold kommune ønsker at ordningen også skal inkludere eng i siste høstingsår.

Landbruksdirektoratet er oppmerksom på ønsket om flere tiltak for grasarealer. Tiltak for utsatt omlegging av eng ble tatt ut av RMP i 2019 fordi det ikke har tilstrekkelig miljøeffekt. Sammenlignet med åkerarealer som pløyes årlig, bidrar omlegging av eng til små mengder tilførsler til vann og vassdrag, fordi omleggingen skjer sjeldnere (hvert 4.-5. år), og at enga etter pløying gjerne har mer røtter og andre strukturer som gir mindre erosjon enn åker.

Miljødirektoratet er positive til at de nye erosjonsrisikoklassene er inkludert, men ønsker at regionale forskrifter skal sørge for målrettingen, og ønsker særlig fokus på flomutsatte arealer rundt eutrofe innsjøer. De ønsker også at det skal innføres et eget tilskudd til direktesåing av vårkorn.

Landbruksdirektoratet påpeker at det er opp til statsforvalteren å bestemme hvilket område tiltaket gjelder for, og å bestemme de prioriterte områdene. Statsforvalternes arbeid med regionale forskrifter er separate prosesser som ikke kommenteres her. Med tanke på avrenning til vann og jordhelse, ser vi fordeler ved tilskudd som kan stimulere til direktesåing av vårkorn. Forsøk viser at det er liten forskjell mellom avrenning fra direktesådd vårkorn og vårkorn med forutgående pløying. Før et slikt tiltak eventuelt kan innføres, er det behov for et mer detaljert kunnskapsgrunnlag.

§ 29 Ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer

I høringsnotatet ble det foreslått å presisere at dette tilskuddet er et tillegg til *Ingen jordarbeiding om høsten*.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Oslo og Viken ønsker mulighet for å ta i bruk regionale kartlag i eSTIL. Sistnevnte ønsker å slå sammen *ingen jordarbeiding om høsten* og *ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer*.

Landbruksdirektoratet ser fordelen ved å kunne benytte regionale kart i søknadsprosessen og har undersøkt denne muligheten. Det er ikke kapasitet til å administrere regionale kartlag i nåværende

kartløsning i eSTIL. Landbruksdirektoratet ønsker ikke å slå sammen tiltakene da vi mener høringsutkastets forslag gir god fleksibilitet.

§ 30 Direktesådd høstkorn og oljevekster

I høringsnotatet ble det foreslått å presisere at jorda ikke skal forstyrres mellom sårådene ved direktesåing.

Miljødirektoratet støtter endringen. **Statsforvalteren i Vestfold og Telemark** foreslår å innføre to tiltaksklasser hvorav den ene tillater lett høstharving og henviser til avrenningsforsøk som viser vesentlig lavere avrenning fra åker med høstkorn og forutgående harving sammenlignet med høstkorn med forutgående pløying. **Statsforvalteren i Innlandet** foreslår å gjeninnføre tiltaket lett høstharving med 40% halmdekke.

Landbruksdirektoratet støtter forslaget til Vestfold og Telemark og innfører to tiltaksklasser; lett høstharving for høstkorn eller oljevekster, og direktesådd høstkorn eller oljevekster. Landbruksdirektoratet mener innføring av to tiltaksklasser vil øke oppslutningen om tiltaket og gi mer erfaring med redusert jordarbeiding som på sikt kan føre til mer bruk av direktesåing av korn (både om høsten og om våren), helt uten forstyrning av jorda (såkalt no-till). Rapporten «Barrierer og muligheter for gjennomføring av vannmiljøtiltak» (Skaalsveen m.fl. 2022) viser også til behovet for overgangsordninger som skal motivere bonden til å ta i bruk tiltak for direktesåing uten noen form for jordarbeiding. Det presiseres at tiltaket «lett høstharving» ikke gjeninnføres, da det i dette tilfellet er snakk om å redusere jordarbeiding forut for etablering av høstkorn.

§ 31 Grasdekte vannveier og grasstriper i åker

I høringsnotatet foreslås det å endre tiltaksklassens navn fra korn til korn/oljevekster/belgvekster for å tydeliggjøre at tiltaket også omfatter åker med oljevekster og belgvekster.

Statsforvalteren i Innlandet ønsker at kravet om flerårig grasdekke skal strykes fra dette tiltaket og for *Grasdekt kantzone i åker* da det er vanskelig å vite om veksten blir flerårig og at dette innebærer at etableringsåret ikke er tilskuddsberettiget. De anbefaler at tredje ledd bør lyde «*Jordarbeiding og såing skal skje mellom 1. mars og 1. juli*».

Landbruksdirektoratet vurderer at det er viktig å fastholde kravet om at grasdekket skal være flerårig. Dersom grasdekket er godt etablert om høsten vil det være mulig å inkludere etableringsåret.

Landbruksdirektoratet innfører foreslått endring i tredje ledd for å inkludere etableringsåret og siste år med grasdekke. Om grasdekket er flerårig er vanskelig å kontrollere, men kan kontrolleres etter søknadsomgangen på lik linje med tiltaket *ingen jordarbeiding om høsten*.

Statsforvalteren i Trøndelag foreslår at paragrafen deles opp i to tiltak.

Landbruksdirektoratet har vurdert innspillet, men ønsker ikke å dele opp tiltaket. Vilkårene er tilnærmet likelydende, og de er derfor samlet i én bestemmelse for enkelthets skyld. Derimot har vi justert bestemmelsen og kommentaren slik at det kommer tydeligere frem hvordan tilskuddet skal forstås.

Statsforvalteren Vestfold og Telemark ønsker at fôrmais blir tatt med i tiltaksklassen sammen med korn. De anbefaler også at tiltaket kobles til drågerosjonskartene.

Landbruksdirektoratet støtter forslaget om å inkludere fôrmais i tiltaksklassen sammen med korn, belg- og oljevekster. Drågerosjonskartene viser hvor det er sannsynlig at det er dråg, men inkluderer ikke alle dråg og kan vise dråg der det ikke finnes. Det er ikke ønskelig å for eksempel knytte et vilkår til at drågene skal opptre i drågekartet for å være tilskuddsberettiget. Landbruksdirektoratet vil legge til rette for at drågekartet automatisk vises når dette tiltaket velges og skal tegnes inn i søknadsskjemaet, som støtte for søker og saksbehandler.

§ 32 Grasdekte kantsoner i åker

I høringsnotatet blir det foreslått å målrette tiltaket ved at tilskudd skal gis der helningsforholdene tilsier at det er økt risiko for avrenning til vassdrag.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark kommenterer at endringen av tilskuddet blir krevende å forvalte både faglig og ressursmessig. **Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Oslo og Viken, Nannestad kommune, Kongsvinger kommune, Indre Østfold kommune, Vannområde Glomma og Haldenvassdraget vannområde** er negative til at ordningen skal begrenses av helningsforhold.

Norsk bondelag og Miljødirektoratet støtter ønsket om å målrette tiltaket. **Statsforvalteren i Innlandet, Norges Bondelag og Vannområde Morsa** ønsker presisering av hvilke arealer som vil kunne godkjennes etter den nye presiseringen. Sistnevnte uttrykker behov for å kunne ha sammenhengende arealer i tilskuddet.

Statsforvalteren i Trøndelag og Statsforvalteren i Møre og Romsdal er positive til muligheten for målretting på bakgrunn av helningsforhold, og ønsker at kravet om maksimalavstanden mellom kantsonen og vassdraget samsvarer med tiltaket kantsoner i eng. Trøndelag ønsker at kravet skal være på 10 meter.

Landbruksdirektoratet understreker at forslaget til tiltak er utformet i en balansegang mellom målretting og praktiske hensyn. Vi holder fast ved at tiltaket kan målrettes i høyere grad, men inkluderer følgende formulering: «Sonen det gis tilskudd for skal *som minimum* være der hvor helningsforholdene tilsier at det er økt risiko for at avrenning fra åkeren når ut i vassdraget». Dette gir mulighet til fortsatt å kunne gi tilskudd til sammenhengende kantsoner der hvor de vil ha en god effekt.

Landbruksdirektoratet fastholder maksimumsavstand på 8 meter mellom kantsonen og vassdraget slik at det samsvarer med tiltaket «kantsoner i eng».

Statsforvalteren i Agder ønsker at ordningen utvides med flere tiltaksklasser; oljevekster og belgvekster.

Landbruksdirektoratet innfører de foreslåtte tiltaksklassene.

Miljødirektoratet mener tiltaket bør kunne rettes mot særlig sårbare vassdrag, og er uenige i at arealet skal kunne beites.

Landbruksdirektoratet viser til at det er statsforvalteren som bestemmer hvilke områder tiltaket gjelder for. Det er praktisk vanskelig å sette opp gjerder langs vannløp. Landbruksdirektoratet vil ikke innføre forbud mot beiting.

§ 33 Kantsoner i eng

I høringsnotatet ble det foreslått å inkludere en maksimalavstand mellom kantsonen og vassdraget.

Statsforvalteren i Vestland ønsker navneendring til «ugjødsla kantsoner i eng», mulighet for å differensiere tiltaket med tiltaksklassene «høy» og «lav». **Norges Bondelag og Statsforvalteren i Agder** støtter endringen, men vil i likhet med **Statsforvalteren i Vestland og Statsforvalteren i Innlandet** fortsatt ha mulighet for å velge minimumsbredde på 4 meter på grunn av små teiger.

Landbruksdirektoratet forstår ønsket om navneendring, men mener at veiledningsmaterialet gir god anledning til å presisere formålet for tiltaket. Valg av området tiltaket gjelder for gir mulighet for å differensiere og vil derfor ikke innføre tiltaksklasser. Muligheten for å velge en bredde på 4 meter videreføres.

Miljødirektoratet synes beskrivelsen av avstand til vassdrag er vanskelig å forstå og ønsker at det ikke skal være tillatt med beiting.

Landbruksdirektoratet har justert beskrivelsen av avstandsbestemmelsen. Det er praktisk vanskelig å skulle sette opp gjerder langs vannløp. Landbruksdirektoratet vil ikke innføre forbud mot beiting.

§ 34 Fangdam

I høringsnotatet blir det foreslått å presisere hva som menes med tilfredsstillende renseseffekt.

Statsforvalteren i Nordland foreslår å presisere at tiltaket innebærer å vedlikeholde fangdammen. Videre mener de at bestemmelsen bør ta hensyn til at formålet til fangdammen kan variere (hhv. enten fjerning av jordpartikler eller fjerning av næringsstoffer) og at presiseringen vil føre til at kun fullskala fangdammer vil bli berettiget tilskudd.

Landbruksdirektoratet henviser til faktaark fra NIBIO (Vol.3 Nr. 13 2008) om utforming og virkning av fangdammer hvor de skriver følgende: *Fangdam kan bestå av flere komponenter; sedimentasjonskammer, overrislingssone, våtmarksfilter, samt en utløpsdam.* Dette vil si at fangdammer kan utformes for forskjellige formål. Tiltaket omfatter en allerede etablert fangdam, og vilkåret om tilfredsstillende renseseffekt vil relatere til formål for opprettelsen av fangdammen. Landbruksdirektoratet mener det er relevant å stille krav om at fangdammen skal ha en effekt på både jordpartikler, partikkelbundne næringsstoffer og løst næringsstoff, da eksempelvis en fangdam kun bestående av sedimentasjonskammer også vil fjerne noe løst nitrogen gjennom denitrifikasjon. Landbruksdirektoratet er enig i at det bør presiseres at tiltaket omhandler ettersyn og vedlikehold og vil ta inn dette i kommentaren til bestemmelsen.

Statsforvalteren i Innlandet foreslår følgende formulering: Fangdammen skal ha tilfredsstillende renseseffekt som fanger opp avrenning av jordpartikler og næringsstoffer og reduserer næringsstoffer til vann og vassdrag.

Landbruksdirektoratet støtter forslaget og tar inn en tilleggsformulering i bestemmelsen som beskriver renseseffekten tydeligere.

2.9 Kapittel 7 Utslipp til luft

Landbruksdirektoratet har foreslått å fjerne vilkåret om gjødslingsplan, da manglende/mangelfull gjødslingsplan er et avkortningsgrunnlag under Generelle bestemmelser. Det er også foreslått mulighet for flere kombinasjoner av tiltak innenfor miljøtema Utslipp til luft, på foretaksnivå.

For å stimulere til spredning av husdyrgjødsel på det best mulige tidspunktet og med best mulig metode, har Landbruksdirektoratet foreslått at alle tiltak under miljøtema Utslipp til luft skal ha som vilkår at all husdyrgjødsel som foretaket disponerer må spres om våren eller i vekstsesongen.

Flere av høringsinstansene oppfatter det foreslåtte kravet om at all husdyrgjødsel som foretaket disponerer må spres om våren eller i vekstsesongen som en drastisk innstramming av tiltakene og anfører at et vilkår om å spre all husdyrgjødsel om våren/i vekstsesongen ofte er vanskelig å etterleve.

Landbruksdirektoratet er kjent med at det kan være grunner til at det ikke er mulig å høste etter spredning eller at en mindre mengde husdyrgjødsel må spres på et ugunstig tidspunkt. Tall fra SSB viser at spredning av husdyrgjødsel om høsten ikke skjer i et stort omfang. Landbruksdirektoratet vurderer etter en samlet vurdering at konsekvensen av innstrammingen i form av lavere oppslutning kan bli uforholdsmessig stor og medføre at innstrammingen samlet sett ikke vil gi økt miljøgevinst. Oppslutningen om tiltakene og forutsigbarhet for dem som har gjort investeringer i utstyr er viktige hensyn. Derfor blir likevel ikke dette vilkåret innført i alle bestemmelsene for miljøtema Utslipp til luft. For tiltaket *Spredning av all husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen* fastholdes vilkåret for å sikre miljøgevinst av tiltaket.

Miljødirektoratet og Landbrukskontorene på Hedmarken og i Ringsaker mener det er mer hensiktsmessig å beholde gjødslingsplan som vilkår, enn som avkortingsgrunnlag, og at endringen kan oppfattes som at gjødslingsplan ikke lenger vurderes som viktig.

Landbruksdirektoratet er enig i at gjødslingsplan er av stor betydning for gjødslingstiltakene. Vi minner om at mangler ved gjødslingsplan er et grunnlag for å vurdere avkorting for *alle* tiltak i regionale miljøtilskudd, og at det i avkortningsvurderingen skal legges ekstra stor vekt på tilfredsstillende gjødslingsplan for tiltak i kapittel 7 Utslipp til luft. Vi fastholder derfor å fjerne vilkåret om gjødslingsplan fra bestemmelsene i kapittelet Utslipp til luft.

§ 35 Spredning av all husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen

I høringsnotatet ble det foreslått navneendring for å presisere at tiltaket i hovedsak gjelder breispredning som metode for å spre gjødsla. Høringsnotatet presiserer at *all* husdyrgjødsel skal spres i vår eller i vekstsesongen.

Statsforvalteren i Innlandet, Vestfold og Telemark, Oslo og Viken, kommunene i Nord-Østerdal, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil gjerne ha en presisering av «husdyrgjødsel som foretaket disponerer».

Landbruksdirektoratet presiserer at «*all husdyrgjødsel som foretaket disponerer*» er den gjødsla som foretaket bruker på det jordbruksarealet foretaket disponerer. Denne skal spres om våren eller i vekstsesongen. Dette inkluderer også biorest og evt. husdyrgjødsel som mottas fra andre foretak. Noe gjødsla kan overlages til neste vekstsesong. Imidlertid er det et vilkår etter forskrift om organisk gjødsla at foretaket har tilstrekkelig lagringskapasitet for husdyrgjødsel som produseres på foretaket. Husdyrgjødsel som avhendes ved levering til biogassanlegg eller til annet foretak kan ikke regnes som disponert av foretaket.

Statsforvaltaren i Møre og Romsdal mener det er fornuftig å åpne for flere kombinasjonsmuligheter for spredetiltakene, men tror det kan bli utfordrende å formidle mulighetene til søker og å forvalte.

Statsforvaltaren i Vestland, Hedmarken Landbrukskontor og Ringsaker Landbrukskontor er uenige i navneendringen, da tiltakets miljøeffekt relaterer til spredetidspunkt og ikke spredemetode.

Statsforvaltaren i Vestland ønsker å kunne gi tilskudd til nedlegging eller nedfelling av husdyrgjødsel med et tak på antall dekar, men som kan kombineres med å gi tilskudd til spredning på resterende arealer om våren eller i vekstsesongen, uavhengig av spredemetode.

Statsforvalteren i Trøndelag og Møre og Romsdal mener at tiltaket også bør omfatte spredning av husdyrgjødsel i åker om våren, ikke bare spredning i eng og voksende kulturer.

Landbruksdirektoratet tar innspillet fra Statsforvaltaren i Vestland til følge og innfører foreslått mulighet for å kombinere tiltakene på foretaksnivå. Hensikten med navneendringer var å forhindre feilsøking da det etter vår oppfatning var et tiltak som hovedsakelig ble benyttet ved breidspredning i eng. Vi er enig i at det vil gi økt miljøeffekt dersom tilskudd til nedlegging/nedfelling benyttes på et så stort areal som mulig, og kan kombineres med tilskudd til spredning om våren eller i vekstsesongen på andre deler av foretakets areal. Vi vil derfor ikke innføre den foreslåtte navneendringen eller at tiltaket gjelder kun for eng og voksende kulturer. Dermed vil også spredning i åker om våren være inkludert i tiltaket.

Statsforvaltaren i Vestland har et ønske om å tilføye to tiltaksklasser for å kunne tilpasse satsene etter utfordringene i henhold til ekstensiv drift eller mer intensiv drift. Statsforvalteren foreslår «høy» og «lav».

Landbruksdirektoratet har innført flere tiltaksklasser i flere av tiltakene som vi mener gir gode muligheter for å differensiere tilskuddet. Det er derfor vurdert at det ikke vil være hensiktsmessig også å innføre tiltaksklassene «høy» og «lav».

Felles høringsinnspill fra kommunene i Nord-Østerdal ønsker mulighet for å spre husdyrgjødsel i høstkorn og **Norsk Bonde- og Småbrukarlag** nevner behovet for å spre om høsten ved fornying av eng, spesielt i nord.

Landbruksdirektoratet holder fast ved vilkåret om at avling skal høstes etter spredning av husdyrgjødsel, da dette sikrer miljøgevinsten av tiltaket. I tillegg til spredning etter siste slått/ beiting av eng, utelukker dette spredning av husdyrgjødsel eller biorest i åpen åker på høsten i forbindelse med etablering av høstkorn eller gjenlegg.

Statsforvalteren i Rogaland foreslår å innføre mulighet for å endre frist for siste sprededato i søknadsåret på bakgrunn av spesielle værforhold i vekstsesongen.

Landbruksdirektoratet ser at krevende værforhold kan medføre behov for å tilpasse datofristen for siste spredning. Det henvises til eksisterende mulighet for statsforvalteren til å fastsette egen dato så lenge det er mulig å høste etter spredning. Landbruksdirektoratet tilføyer følgende setning til bestemmelsen: «*Dersom statsforvalteren ser at spredningen ikke kan gjennomføres på grunn av svært utfordrende værforhold gjennom store deler av sesongen, kan statsforvalteren bestemme en annen frist. Annen frist må bestemmes minimum én uke før tidligere fastsatt dato. Arealen må fortsatt høstes eller beites etter siste spredning*». Dette innebærer at der statsforvalteren opprinnelig har satt siste sprededato til 10. august kan den endringen skje senest 3. august. Statsforvalteren må sørge for at en eventuell endring blir gjort kjent for samtlige bønder som søker produksjonstilskudd.

§ 36 og § 37 Nedlegging eller nedfelling av husdyrgjødsel

Landbruksdirektoratet foreslo i høringsnotatet å innføre tiltaksklassene nedmolding innen 2 timer i åpen åker, ingen nedmoldingsfrist i åpen åker og nedlegging/nedfelling i voksende kultur. I Jordbruksoppgjøret 2022 (Prop. 120 S (2021–2022)) ble det bestemt at det skal legges til rette for å skille mellom spredemetodene nedlegging og nedfelling på hhv. åker og eng. Dette vil gi bedre og riktigere data for å beregne effekten av tiltakene. En slik differensiering gir også muligheter til å gradere tilskuddssatsene bedre ut fra forventet effekt. I høringsnotatet ble det foreslått å stille krav for tilskudd etter denne paragrafen om at alle spredninger på et areal skal foregå med slikt utstyr.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Hedmarken Landbrukskontor og Ringsaker Landbrukskontor, kommunene i Nord-Østerdal, Statsforvalteren i Trøndelag og Agder, Statsforvalteren i Innlandet og Norges Bondelag støtter ikke forslaget om at alle spredninger skal skje med nedfellings-/nedleggingsutstyr. Det pekes på at et slikt vilkår vil kunne utelukke søkere som hittil har basert seg på leiespredning som gjennomføres en gang per sesong. Det påpekes også at talle ikke kan spres med denne metoden. Det påpekes ellers at bønder som har dette utstyret selv, vil bruke utstyret ved alle spredningene. Derfor vil et slikt vilkår særlig kunne ramme mindre foretak som leier inn denne tjenesten.

Landbruksdirektoratet ser utfordringene det pekes på og vil etter en helhetsvurdering likevel ikke innføre krav om at alle spredninger skal skje med miljøvennlig metode. Imidlertid kan statsforvalteren fastsette et slikt vilkår i sin regionale forskrift. Videre opprettes tiltaksklasser med mulighet for å differensiere satsen for å stimulere til bruk av nedlegging eller nedfelling ved flere spredninger.

Miljødirektoratet stiller spørsmål ved tiltaksklassen «ingen nedmoldingsfrist». **Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Hedmarken og Ringsaker Landbrukskontor og Oslo og Viken og Innlandet** påpeker at tiltaksklassen ikke kan hete «ingen nedmoldingsfrist» da bonden må følge forskrift om organisk gjødsel og molde ned innen 18 timer.

Statsforvalteren i Vestland ønsker at gjenlegg skal inkluderes i tiltaksklasse for voksende kultur, og vil at det presiseres hvor gjenlegg hører hjemme.

Landbruksdirektoratet vil på bakgrunn av innspillene endre navnet på tiltaksklassen *ingen nedmoldingsfrist i åpen åker* til *nedmolding innen 18 timer i åpen åker*. For å følge opp føringer i Prop.

120 S (2021–2022) om å skille mellom hhv. nedlegging/nedfelling og åker/eng, vil § 36 *Nedlegging eller nedfelling av husdyrgjødsel* deles i to ulike tiltak: § 36 *Nedlegging* og § 37 *Nedfelling*. For å skille mellom åker og eng opprettes tiltaksklasser for hhv. åpen åker og voksende kultur under begge tiltak. Landbruksdirektoratet presiserer at *voksende kultur* skal forstås som planter som allerede er etablert om våren ved vekstsesongens begynnelse slik som etablert eng. Spredning i forbindelse med fornying eller etablering av eng ved pløying vil medføre spredning i *åpen åker*.

Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding (§ 37 i høringsnotat)

I høringsbrevet ble det foreslått navneendring fra *Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding* til *Breispredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding*.

Statsforvalteren i Nordland foreslår å endre tidskravet til intervallet 2–4 timer i henhold til anbefaling fra NLR.

Landbruksdirektoratet vurderer det som formålstjenlig å videreføre tilskuddet for rask nedmolding med uendret frist på 2 timer da tidligst mulig nedmolding gir den største miljøeffekten. Bruk av to traktorer sikrer dette. Fristen er også godt kjent blant bøndene.

Statsforvalteren i Trøndelag er ikke enig i forslag til navneendring og foreslår å innføre tiltaket for rask nedmolding som et tillegg til tiltakene *Spredning av husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen* og *Nedlegging eller nedfelling av husdyrgjødsel*.

Landbruksdirektoratet tar innspillene til følge og innfører ikke navneendringen. Tiltaket *Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding* fjernes og tilføyes som tiltaksklasse i § 35. Tilskudd til rask nedmolding blir også lagt inn som egen tiltaksklasse i § 36 *Nedlegging av husdyrgjødsel*.

Miljødirektoratet anbefaler at det ikke skal gis tilskudd til breispredning av flytende biorest som ikke er egenprodusert.

Landbruksdirektoratet er kjent med at breispredning av biorest kan forårsake økte ammoniakk- og klimagassutslipp. På bakgrunn av andre innspill innføres ikke navneendringen og § 35 vil da ikke kun omfatte breispredning. Av hensyn til oppslutningen om levering til biogass og bruk av biorest, vil vi ikke innføre de foreslåtte innstrammningene. For å sikre at tilskuddsordningen utvikles i en retning som ytterligere understøtter formålet, er dette en problemstilling vi vil arbeide videre med og ta opp til neste rullering.

§ 38 Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange

I høringsbrevet ble det foreslått vilkår om at alle spredninger skal skje med denne metoden for å kvalifisere til tilskudd.

Statsforvalteren i Innlandet og Norges Bondelag støtter ikke forslaget om at det stilles krav om at alle spredninger skal skje med samme metode, fordi det reduserer incentivet til å leie utstyr til miljøvennlig spredning én gang i løpet av sesongen. Dette kan også føre til at spredningen skjer under mindre gunstige værforhold.

Landbruksdirektoratet ser utfordringen det pekes på og vil likevel ikke innføre endringen som er foreslått, men oppretter en tiltaksklasse med mulighet for å differensiere satsen for å stimulere til bruk av tilførselsslange ved alle spredningene.

2.10 Kapittel 8 Plantevern

§ 39 Ugrasharving i korn og frøvekster og § 40 Mekanisk ugrasbekjempelse i radkulturer

I høringsnotatet ble det foreslått å oppdatere språkbruken.

Statsforvalteren i Innlandet og Oslo og Viken foreslår at bestemmelsen om Debioklassifisering blir byttet ut med areal som mottar produksjonstilskudd for økologisk areal for å forenkle forvaltningen.

Landbruksdirektoratet støtter forslaget og endrer formuleringen i bestemmelsen for å muliggjøre kontroll mot produksjonstilskudd.

Norges Bondelag mener at tilskuddet også burde gjelde for frukt og bær.

Landbruksdirektoratet vurderer at det er for lite kunnskapsgrunnlag om konsekvens og effekt av å ta i bruk dette tiltaket i frukt- og bærproduksjon til å inkludere disse vekstene i tiltaket i inneværende rullering.

Statsforvalteren i Innlandet og Oslo og Viken mener at økologiske produsenter også burde kunne få tilskudd til mekanisk ugrasbekjempelse i radkulturer og ugrasharving i korn og frøvekster.

Landbruksdirektoratet vil ikke inkludere økologisk produksjon i tiltaket da tilskuddet til økologisk produksjon er en kompensasjon for praktiske og økonomiske konsekvenser av å følge produksjonskravene til denne driftsformen.

2.11 Kapittel 9 Jord og jordhelse

Samtlige fylkesembeter er positive til at Jord og jordhelse innføres som nytt miljøtema.

§ 41 Fangvekter som underkultur

I høringsnotatet ble det foreslått å presisere hvilke vekster dette gjelder for, og det ble foreslått to tiltaksklasser.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark er positiv til tiltaket utvides til å omfatte flere produksjoner.

Statsforvalteren i Trøndelag ber om at tiltaksklassene bør spesifisere vekster, og ikke bruke radavstand som kriterium.

Landbruksdirektoratet støtter forslaget og navngir tiltaksklassene med spesifikke vekster.

§ 42 Fangvekster sådd etter høsting

I høringsnotatet ble det foreslått å presisere hvilke vekster dette gjelder for, og det ble foreslått to tiltaksklasser.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark mener det bør tillates å gjødsle fangveksten og sprøyte mot floghavre, hønsehirse og svartstøvier i vekstsesongen, spesielt i grønnsaksproduksjon ved tidlig høsting.

Landbruksdirektoratet mener ikke det er faglig belegg for å gjødsle fangvekst som er sådd etter høsting i grønnsaksproduksjon. Fangveksten skal i dette tiltaket bedre jordhelsen og redusere avrenning gjennom å gi plantedekke. NIBIO opplyser at det kan legges til grunn at det er tilstrekkelig med næringsstoffer etter høsting av grønnsaker til at det kan etableres en fangvekst. Det er ikke aktuelt å tillate å benytte plantevernmidler i fangveksten. Tiltaket har som formål å øke biologisk aktivitet i det øverste jordlaget og denne aktiviteten vil bli svekket av plantevernmidler. Ved å øke innholdet av organisk materiale og øke den biologiske aktiviteten i jorda skal ugrastrykket og sykdomstrykket også på sikt kunne reduseres.

Statsforvalteren i Rogaland påpeker at datoen for tillatt jordarbeiding om våren er for sein for vanlig våronn til tidligpotet og grønnsaker.

Landbruksdirektoratet påpeker at det allerede er mulig å fastsette egen dato for jordarbeiding ved produksjon av tidliggrønnsaker.

Statsforvalteren i Innlandet mener det bør være tillatt med vanlig jordarbeiding for etablering av fangvekster.

Landbruksdirektoratet påpeker at dette er et tiltak for å styrke jordhelsen, men også for å beskytte mot avrenning til vann. Derfor vil det være uheldig at tiltaket tillater alminnelig jordarbeiding etter høsting av tidligvekster da dette allerede medfører en del forstyrrelser av jorda, spesielt grønnsaker og potet. En utjevning av såbedet vurderes å være tilstrekkelig for å få en god etablering av fangveksten.

§ 43 Fangvekster med høy diversitet

I høringsnotatet ble det foreslått å innføre et nytt tiltak for fangvekster for å oppfordre til bruk av mange forskjellige plantearter.

Statsforvalteren i Innlandet, Vestfold og Telemark, Agder, Oslo og Viken, Hedemarken og Ringsaker landbrukskontor og Gran kommune mener vilkåret om at frøblanding skal inneholde tre plantefamilier er vanskelig å forstå for søker. **Miljødirektoratet** er bekymret for at frøblanding skal inneholde en for stor andel belgplanter.

Landbruksdirektoratet vil ta kontakt med de viktigste tilbyderne av frøblandinger og informere om endringene i forskriften og oppfordre til i første omgang å merke de eksisterende blandingene som oppfyller dette kravet (som for eksempel Strand 51, 52, 61 og 62). På et senere tidspunkt kan det bli aktuelt å oppfordre tilbydere til å utvikle frøblandinger spesifikt til dette tiltaket.

Landbruksdirektoratet anerkjenner problematikken relatert til høy andel belgplanter i fangvekstblanding. Ettersom dette tiltaket er nytt vil det ikke være hensiktsmessig å sette ytterligere krav til prosentandelen av belgvekster i frøblanding, da dette vil komplisere tiltaket. Gjennom dialog med tilbydere av frøblandinger, kan de blandingene som er *best* egnet til dette tiltaket merkes til dette formålet, og blandinger som eksempelvis oppfyller vilkåret, men som inneholder 80% belgvekster, ikke merkes tilsvarende.

§ 44 Bruk av egenprodusert kompost

I høringsnotatet ble det foreslått å innføre dette som nytt tiltak.

Østfold Bonde- og Småbrukarlag anbefaler at det også gis tilskudd til Microbiell Carbonisering (MC-kompost), som ikke varmes opp over 40°C og at det tillates å spre kompost i fangvekst som underkultur frem til 20. september.

Landbruksdirektoratet er kjent med at kompost som ikke varmes opp over 40°C kan ha høyere mikrobiell diversitet enn kompost som har gjennomgått hygienisering, men det vurderes at det er for lite kunnskap om dette på nåværende tidspunkt. Etter hvert som kunnskapsgrunnlaget styrkes på området kan en vurdere å utvide tiltaket. Det samme gjelder spredning av kompost om høsten. For at tilførsel av kompost ikke skal føre til avrenning av næringsstoffer, kreves det en kompost av god kvalitet og en jord med allerede høy biologisk aktivitet. Også på dette område kan tiltaket eventuelt utvides når kunnskapsgrunnlaget blir bedre. Landbruksdirektoratet vil ikke i nåværende rullering tillate MC-kompost eller spredning etter 1. september, men det åpnes for å tilføre kompost i fangvekst sådd som underkultur (før 1. september).

Statsforvalteren i Trøndelag mener det er vanskelig å tilfredsstillere temperaturkravet for komposteringen og vurderer risikoen som lav for oppformering av skadelige organismer ved kompostering av ufarlig plantemateriale fra egen produksjon.

Landbruksdirektoratet mener det bør være i bondens egen interesse å sikre at komposten som blir produsert er fri for plantesykdommer og ugrasfrø, og holder fast på kravet om varmebehandling.

Statsforvalteren i Oslo og Viken foreslår at tiltaket bør hete «bruk av egenprodusert kompost». De skriver videre at mengden tilført kompost kan reduseres betraktelig (helt ned til 0,5 tonn/dekar) og fortsatt stimulere jordlivet, og foreslår innføring av tiltaksklasser for høy tilførsel og lav tilførsel.

Landbruksdirektoratet er enig i at navneendringen klargjør at komposten skal være produsert på foretaket, og vil ta inn foreslått endring. Landbruksdirektoratet vil gjennom tilskuddet stimulere til resirkulering av næringsstoffer i nærområdet/lokalt og vil derfor tillate kompostering av jordbruksmateriale fra andre foretak hvor opphavsmateriale dokumenteres og overholder gjeldende regelverk om organisk materiale (forskrift om organisk gjødsel). Formuleringen «produsert i samarbeid» fjernes da det ikke skal være tvil om hvem som får tilskuddet og at komposten skal benyttes der hvor den er produsert. Tilskuddet utmåles per dekar.

Landbruksdirektoratet mener det ikke er behov for å innføre tiltaksklasser og mener det vil komplisere tiltaket. På bakgrunn av innspillet endres mengdekravet i bestemmelsen til at det skal spres 0,5–1,5 tonn/daa for å få tilskudd. Se også kommentar til Miljødirektoratets innspill under.

Statsforvalteren i Innlandet påpeker risikoen for overføring av plantesykdommer og ønsker en presisering av kravet om dokumentasjon av opphavsmateriale.

Landbruksdirektoratet er av samme oppfatning og skriver i kommentaren hvilket regelverk som må overholdes. Statsforvalteren skal informere/veilede søkere om dette.

Kongsvinger kommune stiller spørsmål ved behovet for dokumentasjon av opphavsmateriale når et nytt tiltak skal introduseres.

Landbruksdirektoratet vurderer at det er viktig med denne type dokumentasjon, for å sikre at komposten ikke inneholder uønsket og skadelig materiale og at materialet oppfyller krav i forskrift om organisk gjødsel, forskrift om floghavre, forskrift om plantehelse og animaliebioproduktforskriften.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark etterspør en presisering av hvordan «kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for» skal forstås.

Landbruksdirektoratet henviser til bruk av denne formuleringen i andre bestemmelser i for eksempel miljøtema Utslipp til luft og Avrenning til Vann (se omtale i kapittel **Feil! Fant ikke referanse-kilden.**). Ettersom dette tiltaket har god effekt både på jordhelse og avrenning til vann vil formuleringen gi statsforvalteren et handlingsrom til å avgrense områder enten i henhold til prioriterte områder eller moldklasser i henhold til gjødslingsplan.

Miljødirektoratet foreslår at innholdet av næringsstoffer i komposten skal analyseres før bruk.

Landbruksdirektoratet refererer til animaliebioproduktforskriften hvor det inngår bestemmelser om testing av næringsstoffer i komposten. Landbruksdirektoratet anser risikoen for avrenning av næringsstoffer som svært lav da mengdene som skal spres er små. For ytterligere å redusere faren for avrenning av næringsstoffer reduseres maksimum mengde som kan spres fra 2 tonn/dekar til 1,5 tonn/dekar. Formålet med spredning av kompost er ikke å tilføre lett tilgjengelige næringsstoffer til plantene, men å stimulere til økt biologisk aktivitet i jorden.

§ 45 Spredning av biokull

I høringsnotatet ble dette foreslått innført som nytt tiltak.

Hedemarken og Ringsaker kommune, Biokullnettverk, Statsforvalteren i Innlandet foreslår å endre utmålingen fra dekar til antall kilo.

Landbruksdirektoratet er enig i forslaget og tilskuddet vil bli utmålt per mengde (tonn), fordi det reflekterer karbonlagringen som tiltaket bidrar med på en god måte. Det vil fortsatt være krav til kartfesting av spredningen for å få tilskudd.

Biokullnettverk, Statsforvalteren i Trøndelag og Innlandet foreslår å stille krav til biokullets opphavsmateriale og sertifisering av produksjonen gjennom EBC.

Landbruksdirektoratet er enig i at det er viktig at biokull som bli spredt på matjord må være av tilfredsstillende kvalitet og gi en reell miljøeffekt. Foretaket skal derfor kunne fremvise varedeklarasjonen ved kjøp av kommersielle biokullprodukter og legge frem informasjon om produksjonssted, produksjonsmetode og opphavsmateriale ved bruk av ikke-kommersielle produkter.

2.12 Kapittel 10 Miljøavtale og klimarådgiving

§ 46 Miljøavtale

Statsforvalteren i Innlandet, Oslo og Viken og Miljødirektoratet etterspør muligheten for å benytte miljøavtale for flere miljøtema, så som Kulturlandskap og etterlyser flere tiltaksklasser.

Landbruksdirektoratet har utvidet tiltaket til også å inkludere miljøtema Jord og jordhelse fordi dette er et relativt nytt område med behov for oppfordring til å utprøve flere tiltak i kombinasjon. Utover dette vurderes at tiltakene i instruks gir tilstrekkelig mulighet for målrettet virkemiddelbruk for å ivareta kultur- og miljøhensyn.

Miljødirektoratet mener det må gis bedre føringer for bruk av Miljøavtale for å bedre oppslutningen og sikre bruk av helhetlige tiltak for eutrofe vannområder.

Landbruksdirektoratet henviser til at det er opp til statsforvalteren å sette sammen tiltak i miljøavtalen i sine regionale miljøprogram.

Oslo og Viken foreslår at miljøavtale skal kunne benyttes for å gjennomføre tiltak i tiltaksplanen fra Klimarådgiving hvor det også kan inkluderes tiltak utenfor den nasjonale tiltaksmenyen.

Landbruksdirektoratet fastholder at Regionale miljøtilskudd ikke skal finansiere gjennomføring av tiltak som ikke ligger i tiltaksmenyen for ordningen.

§ 47 Klimarådgiving

I Jordbruksoppgjøret 2022 (Prop. 120 S (2021–2022)) ble følgende bestemt: satsen for to-til-en rådgiving er 8000 kr, satsen for en-til-en rådgiving er 6000 kr, og satsen for grupperådgiving er 2000 kr.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark mener at det ikke bør være et vilkår at bonden skal underskrive tiltaksplanen da dette kan være teknisk besværlig å gjøre elektronisk.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av innspillet fjernet dette vilkåret.

Statsforvalteren i Oslo og Viken etterspør en presisering av vilkåret for å få klimarådgiving etterfølgende år.

Landbruksdirektoratet vil følge opp ønsket om tydeliggjøring av vilkåret. Dersom det søkes om tilskudd for gjennomført klimarådgiving i gjentatte søknadsperioder, er det et vilkår for å få tilskudd at det utarbeides ny tiltaksplan med beskrivelse av hvilke tiltak som er gjennomført eller igangsatt siden forrige klimarådgiving. På denne måten vil planen fremstå som vesentlig oppdatert. Teksten i bestemmelsens tredje ledd oppdateres som følge av dette.

Endringene i bestemmelsen som ble gjennomført i jordbruksoppgjøret 2022 medførte at det kan gis tilskudd etter bestemmelsen selv om rådgivingen omfatter bare deler av foretakets virksomhet, eksempelvis kun planteproduksjonen eller kun husdyrproduksjonen. Klimarådgiving gjennomført på samme foretak, men på forskjellige deler av produksjonen vil da medføre to tiltaksplaner som er vesentlig forskjellige.

Sabima mener at klimarådgivingen også bør inneholde skjøtselsråd for å ivareta naturmangfold, kulturminner og kulturhistoriske områder. **Miljødirektoratet** mener likeledes at rådgivingen bør inkludere råd og veiledning som fremmer biologisk mangfold som en del av rådgiving om klimatilpasning.

Landbruksdirektoratet er enig i at skjøtsel av natur- og kulturverdier fremmer biologisk mangfold og at dette er en viktig faktor i klimatilpasningen. Klimarådgiving som tiltak er i en pilotfase fram til og med søknadsomgangen 2023. Fram mot utforming av en mer varig form på tiltaket, vil det være behov for å arbeide videre med innhold og prioritering av innholdet i rådgivingen. Landbruksdirektoratet er i dialog med dagnes tilbydere av klimarådgiving (TINE og NLR) for å kvalitetssikre tilbudet.

Indre Østfold Kommune mener at tiltaket ikke burde ligge i ordningen for Regionale miljøtilskudd og at det burde gis tilskudd til klimarådgiving som dekket alle omkostninger.

Landbruksdirektoratet vil minne om at tiltaket ble innført i RMP som resultat av jordbruksoppkjøret 2021, og at det i jordbruksoppkjøret i 2022 ble innført nye satser for klimarådgiving.

Statsforvalteren i Rogaland stiller spørsmål ved at det er mulig å få finansiering av klimarådgiving fra andre enn Landbruksdirektoratet og påpeker at det ikke bør være mulig å motta dobbelfinansiering.

Landbruksdirektoratet er enig i at tiltaket ikke skal kunne dobbelfinansieres, og understreker at det bare er klimarådgiving som ikke er fullfinansiert fra andre kilder som er tilskuddsberettiget i RMP. Forvaltningen har imidlertid begrenset mulighet til kontroll av at dette etterleves.

2.13 Kapittel 11 Generelle bestemmelser

§ 48 Utmåling og utbetaling av tilskudd

Statsforvalteren i Innlandet mener at tilskuddet bør benevnes med navnet «regionale miljøtilskudd», og ikke bare som «tilskudd».

Landbruksdirektoratet er enig med Statsforvalteren i Innlandet om at endring fra «tilskudd» til «regionale miljøtilskudd» er hensiktsmessig. Dette fører til en klarere beskrivelse. Det vil derfor bli foretatt en tekstjustering i bestemmelsens overskrift.

§ 49 Søknad

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark er enig med forslaget om at søknadsfristen harmoniseres med produksjonstilskuddsforskriften, slik at denne settes til 15. oktober. Dette støttes også av **Statsforvalteren i Møre og Romsdal**.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og **Statsforvalteren i Innlandet** mener at det bør være mulig med endring av søknaden i løpet av en 14-dagers periode etter frist for innlevering. Dette vil også føre til en harmonisering med produksjonstilskuddsforskriften.

Landbruksdirektoratet viser til at lik søknadsfrist for produksjonstilskudd og for regionale miljøtilskudd er hensiktsmessig. Dette vil etter vårt syn føre til at det blir enklere for den tilskuddsberettigede å ha oversikt over forskjellige søknadsfrister. Vi opplever at høringsinnspillene støtter endringen.

Landbruksdirektoratet har forståelse for ønsket om 14 endringsdager. Det er teknisk mulig å gjennomføre det også i fagsystemet for RMP (eStil-RMP), dog med den forskjell at søknadsbehandlingen ikke kan påbegynnes før etter endringsdagene er passert. 14 endringsdager må derfor anses som negativt med hensyn til effektiv saksbehandling. Det er likevel ønskelig å åpne opp for 14 dagers endringsadgang, da det er hensiktsmessig å harmonisere med PT. Det er enklere for søkere å forholde seg til lik frist for de to ordningene. Det vil også lette veiledningen av søkere for den kommunale landbruksforvaltningen. Landbruksdirektoratet sendte ut e-posthenvendelse den 13. juni til alle statsforvalterne om deres synspunkter på endringsadgang i 14 dager etter søknadsfristen. Vi mottok flere positive tilbakemeldinger, og ingen negative. Tilbakemeldingene viser også at saksbehandlingen uansett ofte ikke påbegynnes før

trekkdagene for PT er over, og at det dermed i praksis ikke blir store ulemper av at saksbehandlingen kan begynne 14 dager senere. Vi ser det derfor som riktig å innføre denne endringen fra søknadsomgangen 2023.

§ 52 Avkorting ved regelverksbrudd mv.

Statsforvaltaren i Rogaland og **Statsforvalteren i Oslo og Viken** er positive til oppdelingen av avkortingsbestemmelsene. **Statsforvaltaren i Rogaland** mener det er riktig at man skriver «kan» avkortes, i stedet for «skal» avkortes. De mener også at det er positivt at miljøkravene i produksjonstilskuddsforskriften § 4 tas inn i den nye bestemmelsen om avkorting ved regelverksbrudd mv.

Statsforvalteren i Oslo og Viken mener derimot at man bør skrive «skal» avkortes, og bemerker at «kan» virker utydelig.

Landbrukskontorene Ringsaker og Hedmarken mener det er bra at bestemmelsen har blitt mer lik den man finner i produksjonstilskuddsforskriften. De bemerker også at de er enig i begrunnelsen for å velge «kan» i stedet for «skal» avkortes.

Landbruksdirektoratet anerkjenner at valget mellom «kan» og «skal» ikke har vært helt enkelt å lande. Det er vår oppfatning at «kan» gir den mest dynamiske anvendelsen av avkortingsbestemmelsene, og vi er blitt stående ved at «kan» gir fleksibilitet for forvaltningen til å vurdere om kompetansen skal benyttes i det enkelte tilfellet.

Statsforvalteren i Innlandet mener at kravet til plantevernjournal bør gjelde for hele foretaket og ikke bare arealer det søkes tilskudd for. Det vises til at dette bør harmoniseres med det som gjelder i produksjonstilskuddsforskriften.

Landbruksdirektoratet er enig med Statsforvalteren i Innlandet i at kravet til plantevernjournal skal gjelde for hele det arealet foretaket disponerer. Dette vil medføre en harmonisering med produksjonstilskuddsforskriften som anses hensiktsmessig. Da regionale miljøtilskudd er en ordning for å fremme miljøet i landbruket vil det være naturlig å stille krav om journal for hele området foretaket disponerer. De aller fleste som søker regionalt miljøtilskudd søker også produksjonstilskudd, og det er etter vår vurdering uproblematisk at denne innskjerpingen gjøres uten at den er drøftet i høringsnotatet. Denne endringen vil evalueres ved neste gjennomgang av forskriftsmalen.

Statsforvalteren i Innlandet mener at det i bokstav d bør stå "har foretatt inngrep" i stedet for «foretar inngrep».

Landbruksdirektoratet er enig i endringen fra presens til perfektum, da det understreker at det må foreligge et beviselig inngrep i kulturlandskapet. Dette oppleves som mer presis språkbruk. Vi har for øvrig kommet frem til at bestemmelsens navn kan endres fra «Avkorting av tilskudd ved regelverksbrudd mv.» til «Avkorting ved regelverksbrudd mv.», da det er åpenbart at det er tilskudd det avkortes i.

Statsforvalteren i Innlandet ber om at det i rundskriv kommenteres på hvor lenge etter et inngrep i kulturlandskapet det kan avkortes. **Statsforvaltaren i Rogaland** etterlyser selvstendige føringer på avkorting når det gjelder regionale miljøtilskudd, siden terskelen for å avkorte for brudd på miljøregelverk bør være lavere i et miljøtilskudd enn for produksjonstilskudd.

Landbruksdirektoratet merker seg innspillene, og vil komme tilbake til disse momentene senere.

§ 53 Avkorting ved feilopplysninger og fristoversittelse

Statsforvaltaren i Rogaland og **Statsforvalteren i Oslo og Viken** er positive til oppdelingen av avkortingsbestemmelsene.

Statsforvalteren i Innlandet mener at bestemmelsen bare bør benevnes «Avkorting av tilskudd», slik at dette blir likt som i produksjonstilskuddsforskriften.

Landbruksdirektoratet vurderer at bestemmelsens navn ikke endres slik som foreslått av Statsforvalteren i Innlandet. I produksjonstilskuddsforskriften heter den tilsvarende bestemmelsen «Avkorting ved feilopplysninger», men den inneholder også en regel om avkorting ved brudd på frister. Vi mener derfor at dette bør gå frem av overskriften. Vi har for øvrig kommet frem til at bestemmelsens navn kan endres fra «Avkorting av tilskudd ved feilopplysninger og fristoversittelse» til «Avkorting ved feilopplysninger og fristoversittelse», da det er åpenbart at det er tilskudd det avkortes i.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
